

УДК [37.015.3+316.48]:37.017:377.011.3-052-027.561(045)

**THE OVERCOMING PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL BARRIERS
AND INTERNAL PERSONAL CONFLICTS IN THE PROCESS OF
FORMING THE PROFESSIONAL PLANS OF STUDENTS OF
PROFESSIONAL COLLEGES****ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ ТА ВНУТРІШНЬО
ОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ
ПЛАНІВ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ**

Ivanov V. V. / Іванов В. В.

Lecturer / викладач

ORCID: 0000-0002-8200-5045

Communal institution «Baltic Pedagogical Vocational College»,
Balta, Shevchenka, 2, 66101

КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж», м. Балта, вул. Шевченка, 2, 66101

Анотація. В статті розглядаються такі поняття як психолого-педагогічні бар'єри професійного розвитку, професійна криза здобувачів освіти, конфлікт професійного самовизначення. Відмічено, що конфлікт професійного самовизначення – це внутрішньо особистісний конфлікт, пов'язаний із неузгодженістю цінностей, інтересів, мотивів з вимогами до професійної діяльності. Окреслено, що внутрішньо особистісний конфлікт та криза можуть виступати психолого-педагогічними бар'єрами професійного розвитку здобувачів освіти, виконуючи як конструктивну, так і деструктивну функцію.

Ключові слова: психолого-педагогічні бар'єри, внутрішньо особистісні конфлікти, професійні плани, професійне навчання, професійний розвиток, здобувач фахової освіти, мотивація.

Вступ.

При будь-якій соціально-економічній ситуації у суспільстві професійні наміри особистості, якщо вони свідомі й самостійні, вимагають від неї соціальної зрілості, самовладання, рішучості, поміркованості тощо. Це зумовлено високим ступенем відповідальності вибору, який визначає професійну долю людини. Невдале професійне самовизначення сприяє виникненню таких негативних явищ у суспільстві, як текучість кадрів, професійне вигорання, низька продуктивність праці, невиправдана витрата коштів на підготовку працівників та ін. Серед ускладнень професійних намірів здобувачів освіти важливе місце займають психологічні бар'єри та внутрішньо особистісні конфлікти, які суттєво викривляють цей процес.

Основний текст.

Професійний розвиток особистості як предмет дослідження став центром уваги вчених ще наприкінці 19 ст. За час, що минув з цього моменту, були досліджені різні аспекти професійного розвитку: вибір професії, кар'єра, професійна придатність, задоволеність працею та багато іншого. Професійний розвиток є предметом досліджень багатьох вчених (Н. С. Глуханюк, А. А. Деркач, В. Г. Зазикін, Є. Ф. Зеєр, Є. А. Клімов та ін.). Більшість з них відзначають, що професійний розвиток – це процес формотворення особистості, адекватної професійної діяльності. Аналіз робіт досліджень дозволяє констатувати, що під професійним розвитком слід розуміти

нерівномірний, нелінійний процес зміни особистості під час освоєння та виконання професійної діяльності.

Важливими подіями процесу професійного розвитку особистості є переживання особистістю конфліктів професійного самовизначення та професійних криз особистості, що виступають як бар'єри професійного розвитку особистості, виконуючи при цьому як позитивну, так і негативну функції.

На думку Р. Х. Шакуріва, бар'єри – це універсальний та постійний атрибут життя. Наявність бар'єрів визначає сам факт існування будь-якої системи. Іншими словами бар'єри виступають необхідним фактором розвитку (і діяльності, і особистості): стабілізація – бар'єр зупиняти рух, надає статику; корекція – зіткнувшись з перешкодами, система змінює траєкторію свого руху; енергетизація – енергія руху накопичується під впливом утримуючого її бар'єру; мобілізація – при зіткненні з перешкодами системи мобілізують свої енергетичні та інші ресурси для подолання перешкод; розвиток – зміни, що відбуваються в організмах при повторних мобілізаціях закріплюються, що підвищує функціональні можливості системи, надає їй нової якості; придушення – у ситуації постійної блокади життєдіяльності системи бар'єр послаблює, підриває її функціональні можливості.

Тобто, залежно від характеру бар'єрів діяльність може виконати і творчу, і деструктивну функції щодо її суб'єкта. На нашу думку, психологічний бар'єр професійного розвитку – це стан тимчасової стагнації, що виникає внаслідок неможливості реалізації особистістю професійного плану, що супроводжується стресом, актуалізацією потреби у подоланні та самовизначенні. Саме психологічні бар'єри надають процесу професійного розвитку особистісний зміст, що визначають професійні наміри та професійне майбутнє. Як правило, психологічними бар'єрами професійних намірів, на наш погляд, доцільно вважати конфлікти професійного самовизначення та професійну кризу особистості.

Найважливішим критерієм усвідомлення та продуктивності професійного становлення особистості є її здатність знаходити особистісний сенс у професійній праці, самостійно проектувати, творити свої професійне життя, відповідально приймати рішення про вибір професії, спеціальності та місця роботи. Ці важливі проблеми постають перед здобувачами освіти фахових коледжів. Постійне уточнення свого місця у світі професій, осмислення своєї соціально-професійної ролі, ставлення до професійної праці, колективу стають важливими компонентами життя. Іноді виникає відчуження від професії, людина починає нею обтяжуватися, відчуває незадоволеність своїм професійним становищем. Можна констатувати, що перед особистістю, а особливо серед здобувачів освіти випускних курсів фахового коледжу постійно виникають проблеми, що вимагають від них визначення свого ставлення до своєї професії, іноді аналізу та рефлексії власних професійних досягнень, ухвалення рішення про вибір професії або подальшої її зміни зі вступом до закладу вищої освіти, корекції кар'єри, вирішення інших професійно обумовлених питань.

Професійне визначення передбачає вироблення власної позиції у ситуації, що характеризується високим ступенем невизначеності. Щоб визначитися зі своїми професійними намірами здобувачам освіти потрібно співвіднести свої потреби, позиції, інтереси, мрії із власними можливостями, підготовленістю, здібностями, емоційно-вольовими якостями, станом здоров'я. Можливості у свою чергу необхідно співвіднести з вимогами професійного навчального закладу, професії, спеціальності, конкретної трудової функції.

Нерідко узгодження всіх цих позицій утруднене, в здобувачів освіти може виникати конфлікт, який має внутрішньо особистісний характер. Його вирішення здійснюється шляхом перегляду та корекції професійних намірів. Внутрішньо особистісний конфлікт може бути лінійований різними факторами: неузгодженість між компонентами спрямованості особистості, розбіжність характеру професійної діяльності та рівня професійної компетентності, розбіжність уявлення про свої професійні переваги та реальні професійні можливості.

Як наслідок виникнення, у здобувачів освіти фахового коледжу професійної кризи характеризується появою невпевненості у своїх силах, незгода самим з собою, усвідомлення необхідності переоцінки себе, поява неясності професійних намірів, нерозуміння як жити далі, втрата відчуття нового, відставання від життя та інше. Професійна криза являє собою ситуацію неможливості реалізації внутрішнього професійного задуму, ситуацію, коли перед особистістю ставиться «завдання на сенс», що вимаже свого вирішення

Висновки.

Таким чином, вирішення внутрішньо особистісних конфліктів у визначенні подальших професійних намірів вимагають високої психологічної компетентності у здобувачів освіти фахових коледжів, що не завжди під силу їм. Способи вирішення залежать від характеру протиріч, розбіжностей виникаючих у процесі професійного розвитку особистості. Не вирішений внутрішньо особистісний конфлікт професійного розвитку може переростати в професійну кризу особистості.

Література.

1. Садовникова Н. О. Преодоление педагогами барьеров профессионального развития: деятельностный поход. *Современный проблемы науки и образования*. 2014. №5. С. 659–667.
2. Сыманюк Э. Э., Девятковская И. В. Непрерывное образование как ресурс преодоления психологических барьеров в процес се профессионального развития личности. *Образование и наука*. 2015. №1 (1). С. 80–92.
3. Шакуров Р. Х. Барьер как категория и его роль в деятельности. *Вопросы психологии*. 2011. №1. С. 3–18.

References.

1. Sadovnikova, N. O. (2014). Preodolenie pedagogami barerov professionalnogo razvitiya: deyatelnostnyi pohod [Overcoming barriers to professional development by teachers: an activity campaign]. *Sovremenniyi problemy nauki i obrazovaniya – Modern problems of science and education*, 5, 659–667 [in Russian].

2. Symanyuk, E. E. & Devyatovskaya, I. V. (2015). Nepreryivnoe obrazovanie kak resurs preodoleniya psihologicheskikh barerov v protses se professionalnogo razvitiya lichnosti [Continuing education as a resource for overcoming psychological Barriers in the process of personal professional development.]. *Obrazovanie i nauka – Education and science*, 1 (1), 80–92 [in Russian].

3. Shakurov, R. H. (2011). Barer kak kategoriya i ego rol v deyatelnosti [Barrier as a category and its role in activity]. *Voprosyi psihologii – Questions of psychology*, 1, 3–18 [in Russian].

Abstract. *The article considers such concepts as psychological barriers to professional development, the professional crisis of education seekers, and the conflict of professional self-determination. It was noted that the conflict of professional self-determination is an internal personal conflict associated with the inconsistency of values, interests, motives with the requirements for professional activity. It is outlined that intra-personal conflict and crisis can act as psychological barriers to the professional development of education seekers, performing both constructive and destructive functions.*

Key words: *psychological barriers, intra-personal conflicts, professional plans, professional training, professional development, vocational education student, motivation.*